

GAT

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM

Kovács Árpád: Pénzügyi ellenőrzés az Európai Unióban

Horváth Andrea: A magyar biztosítási piac fejlődése, perspektívák, tendenciák

**Kristóf Tamás: Magyarország gazdasági fejlettségének scenáriói
2005–2007 között**

Szentes Tamás: A hazai egészségügy finanszírozásának aktuális kérdései

**Bojko Mikola – Bojko Jaroslav: A különleges gazdasági övezetek létrehozásának
és fejlődésének problematikái**

Eőri Teréz: A magyar mezőgazdaság az Európai Unió belépés után

**Almásy Sándor: Új típusú mezőgazdasági vállalkozások Kárpátalja
síkföldi régiójában**

**Fonda Ferenc: A nemzeti radikalizmus gazdaságtana
(Dr. Lentner Csaba tanulmányai)**

2004/2

Társadalomtudományi folyóirat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Andrásy Adél egyetemi docens,
Dr. Dézsy József egyetemi tanár (Bécs),
Dr. Fecske Mihály egyetemi tanár,
Dr. Gidai Erzsébet egyetemi tanár
(a szerkesztőbizottság elnöke),
Dr. Lentner Csaba egyetemi docens

Megjelenik félévente

GT

**A szedést Bosnyákovits Józsefné készítette,
a tördelés Takács Eszter munkája.
A nyomtatás 2005 júliusában készült.**

Szerkeszti: Kormányosné Aranyi Krisztina

Felelős kiadó: Dr. Gidai Erzsébet
Kiadja a „Prognózis 2000” Alapítvány

ISSN 0865 7823

Tartalom

GAZDASÁG	9
<i>Kovács Árpád:</i> Pénzügyi ellenőrzés az Európai Unióban	9
<i>Horváth Andrea:</i> A magyar biztosítási piac fejlődése, perspektívák, tendenciák.....	28
<i>Kristóf Tamás:</i> Magyarország gazdasági fejlettségének szcenáriói 2005–2007 között	52
TÁRSADALOM ÉS POLITIKA.....	78
<i>Szentes Tamás:</i> A hazai egészségügy finanszírozásának aktuális kérdései.....	78
<i>Szabady Balázs:</i> Az etnonemzet demográfiai aspektusai	92
NEMZETKÖZI KITEKINTÉS	105
<i>Bojko Mikola–Bojko Jaroszlav:</i> A különleges gazdasági övezetek létrehozásának és fejlődésének problematikái.....	105
<i>Eőri Teréz:</i> A magyar mezőgazdaság az Európai Unió belépés után.....	113
<i>Almásy Sándor:</i> Új típusú mezőgazdasági vállalkozások Kárpátalja síkföldi régiójában	123
KÖNYVSZEMLE	129
<i>Fonda Ferenc:</i> A nemzeti radikalizmus gazdaságtana (Dr. Lentner Csaba tanulmányai).....	129

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Bojko Mikola–Bojko Jaroszlav

A különleges gazdasági övezetek létrehozásának és fejlődésének problematikái

A piacgazdaságra való átmenet idején különleges jelentőséggel bír a különleges gazdasági övezetek (továbbiakban: KGÖ) létrehozása és alakítása. Ennek során a különleges gazdasági képződmények kialakítása megköveteli az átmenet idejére a befektetői tevékenység állami szabályozását. Az állam olyan normatív szabályozókat kell hogy életbe léptessen, melyek lehetővé teszik a régió fejlődéséhez szükséges befektetések odacsalogatását. A különleges gazdasági övezetekkel kapcsolatosan a kormány olyan stratégiát kell hogy kidolgozzon, mely lehetővé teszi azok hatékony működését.

Csak egy minden területre kiterjedő komplex hatástanulmány ad választ arra a kérdésre, hogy kiknek is az érdekét szolgálják a KGÖ-k. A KGÖ-k tevékenysége ökoló-gazdasági, szociális befektetői jelleget kell hogy tükrözzön.

Az ukrainai KGÖ-k tevékenységének tanulmányozása és elemzése alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy létezésük jól szolgálja a régió és az állam érdekeit.

Tudósok, ukrán parlamenti képviselők sora úgy értékeli, hogy a KGÖ-k életre hívása összességében pozitívum, mivel azok segítenek a nehéz helyzetben lévő régióknak, különösen ott, ahol leállóban van a termelés, és munkahelyek szűnnek meg. Tudósok másik csoportja azt állítja, hogy a KGÖ-ket meg kell szüntetni, azzal érvelve, hogy a hivatalos adatok szerint a 7,1 milliárd hrivnya értékű ott előállított termék mindössze 1/3-a kerül exportra (zömmel nyersanyag), a többi (szinte törvényszerűen élelmiszer vagy behozott részegységből összeszerelt áru) Ukrajna piacán kerül értékesítésre 0%-os adókedvezménnyel.

Az ukrajnai KGÖ-ket eddigi tevékenységük elemzése alapján három csoportba sorolják. Mi négy kategóriát javasolunk megkülönböztetni.

- Első csoport – azon KGÖ-k, ahol már kialakultak a szociális-gazdasági fejlődés pozitív folyamatai, és minden alapja megvan a tevékenységi mutatók növekedésének. Befejeződött az övezet létrehozásának folyamata, és a KGÖ-k intenzív fejlődési szakaszba lépnek.
- Második csoport – azon KGÖ-k, ahol sikeresen kialakult egy befektetésbarát környezet, bizonyos szociális-gazdasági elmozdulás érzékelhető, és minden alap megvan a hatékony működés mutatóinak folyamatos növekedéséhez.
- A harmadik csoportba azon övezeteket soroljuk, melyeket ugyan már életre hívtak, de alakulásuk nehezen megy, nem érezhetőek a szociális-gazdasági fejlődés pozitív tendenciái.
- Negyedik csoport – azon KGÖ-k, ahol az állam érdekeit figyelmen kívül hagyják, a kedvezményes adórendszer csak a befektetők egyéni érdekeit szolgálja.

Elemzéseink alapján egy ilyen csoportosítás szerint megalapozottan állíthatjuk, hogy alapvetően az Ukrajnában működő KGÖ-ket a második, csekély hányadukat tevékenységi mutatóik alapján a harmadik csoportba lehet besorolni.

A Kárpátaljai KGÖ-ban létrejöttek és sikeresen beindultak azon termelési viszonyok, gazdasági folyamatok, melyeket a Kárpátalja KGÖ-ről szóló törvényben előírányoztak. Mindezt alátámasztják azon gazdasági és statisztikai mutatók, melyek az övezetben már működő vállalkozások tevékenységét tükrözik. Így a 2004. január 1-jei állapot szerint a Kárpátalja KGÖ-ban 11 vállalkozást tartanak nyilván (*1. táblázat*).

Ezen vállalkozások által előírányozott befektetés mértéke mintegy 66 millió USD. Közülük 6 cég már 2002. évben 50,9 millió dollár értékű beruházás alapját rakta le. A napjainkban a megvalósult beruházás több mint 16 millió dollár.

1. táblázat. *A Kárpátalja KGÖ-ben működő vállalkozások
a 2004. január 1-jei állapot szerint*

	A Kárpátalja KGÖ-be bejegyzett vállalatok	Tevékenység	Előírány-zott befek-tetés (ezer dollár)	Megvalósi-tott befekte-tés (ezer dollár)
1.	Zakarpátinterport Rt.	Szállítmányozás, expedíció	4 173,6	3 142,6
2.	Yadzaki-Ukrajna Kft.	Autógyártáshoz szükséges elekt-ronikus részegységek és alkat-részek gyártása	31 707,1	7 300,0
3.	Eurocar Kft.	Személygépkocsi-gyártás	2 200,0	5 768,0
4.	Portwood Kft.	Hulladékmentes feldolgozás	97,0	14,2
5.	Zakarpát-Invest Kft.	Jódtartamú élelmiszerek gyártása	1 197,4	0,0
6.	Chemicon Rt.	Kereskedelmi kiállító központ	7 000,0	0,0
7.	Csap-Tranzit Kft.	Húsfeldolgozás	259,0	0,0
8.	JUBI Kft.	Szállítmányozás, logisztika	2 925,9	0,0
9.	Landcaost-Invest Kft.	Húsfeldolgozás	13 100,0	0,0
10.	Autoport-Csap Rt.	Raktározás	29,3	0,0
11.	Eurovip Kft.	Autógyártás	2 998,9	0,0

Az övezet létezése alatt 383 új munkahely jött létre, 199,8 millió hrvnyva értékű áru és szolgáltatás realizálódott. A projektek megvalósulása eredményeként ez idáig a költségvetés bevétele – elsősorban adók formájában – 26,5 millió hrvnyát tett ki, a nyújtott adókedvezmény mértéke 25,1 millió hrvnyva.

A megyei állami közigazgatási hivatal mellett működő befektetési tanács az alábbi cégek, a „Kárpátalja” KGÖ-be irányuló befektetési projektjeit tekintette át és fogadta el: Zakarpátinterport Rt., Eurocar Rt., Zakarpát-Invest Kft., Chemicon Rt., Portwood Kft., Csap-Tranzit Kft., Yadzaki-Ukrajna Kft., Eurovip Kft., Landcaost-Invest Kft., JUBI Kft., Autoport-Csap Rt.

Kárpátalja megye számára különleges jelentőségűek az olyan befektetési projektek, mint a Yadzaki-Ukrajna, Landcaost-Invest és főként az Eurocar 2. ütemének megvalósítása a Volkswagen konszern több, mint 200 millió dolláros befektetésével, mely eredményeként a jövőben évi 45 ezer személygépkocsit gyártanak, az üzem közvetlenül 6500 főt foglalkoztat, Ukrajna-szerre 35 ezer új munkahely jön létre

(beszállítók), minden komoly kihatással bír a megye és az ország gazdaságára.

A Kárpátalja KGÖ mint a megye gazdasági életének fontos alkotó-eleme jelentős szerepet játszott abban, hogy a megye gazdasága kilábal a depressziós állapotból, nem szorul állami támogatásra, folyamatos szociális-gazdasági fejlődés tapasztalható, mivel:

- biztosítja új munkahelyek teremtését, a régiók fennmaradását;
- jelentős szerepet játszik a megye pozitív imázsának, tökevonzó képességének alakításában;
- minden szinten segíti a költségvetési bevételek növekedését, új adóalapokat teremt;
- megeremti feltételeit a versenyképes, importkiváltó termékek termelésének;
- az ipari termelésbe új, korszerű technológiát von be;
- új oktatótréning-központot hoz létre a KGÖ-ben folyó termeléshez szükséges káderek képzése, átképzése érdekében;
- beindul a Volkswagen-csoport globális rendszer kapcsolódó helyi alkatrészgyártó és beszállítókapacitás termelésbe bevonása;
- a megyében új gazdasági ágazat, az autógyártás alakul ki, melynek köszönhetően az általa a KGÖ-ben létrehozandó minden egyes munkahelyre több mint 6 beszállítói munkahely keletkezik;
- új, zárt termelési rendszerű, versenyképes termékeket előállító vállalatok jönnek létre;
- a honi építészeti gyakorlatban új szervezési módszerek, fogalmak jelennek meg: „kulcsrakész”, „tengelyről”.

A vám- és adórendszer, valamint a KGÖ adta különféle preferenciák jelentős töket vonzanak a megye gazdaságába, aktivizálják a külkereskedelmet, megkönnyítik a honi termelők világpiacra jutását, lekötik a szabad munkaerőt, lehetővé teszik a külföldi tudományos-technikai vívmányok elsajátítását, lehetővé teszik az európai és világpiaci konjunktúrák tanulmányozását, ösztönzik az átképzést, a bel- és külföldön versenyképes termékek gyártását.

Ezzel együtt a KGÖ-k gyakorlati tevékenységében egy sor probléma van jelen, melyek megoldása halaszthatatlan.

A KGÖ mint pontszerű övezet egyenlőtlen elosztású, jelentős része a megye elmaradott, ritkán lakott településein található – a 737,9 ha-

ból 525 ha Csap város területén. Amennyiben ezen a területen nagy beruházást hajtanak végre, munkaerő-problémák jelentkeznek, és 10–40 km-ről kell a dolgozókat munkába szállítani.

Nem kellően hatékony a helyi önkormányzatok tevékenysége a vonzó befektetői klíma alakítása, a befektetők fellelése, a térség számára szükséges termelés befektetési projektjeinek készítése terén. Aktuális probléma továbbra is üzletembereinknél az alacsony fokú közgazdasági, külkereskedelmi tevékenységet szabályozó nemzetközi törvények ismeretei.

Meglehetősen gyenge a tudományos műhelyek, felsőoktatási intézmények adta lehetőségek kihasználása a befektetési projektek elkészítése során. Negatívan hat a befektetői klímára az a tény, hogy a külföldi üzletembereknek esetenként órákig kell sorba állniuk a határátkelőhelyeken, ami elriasztja őket az ukrán vállalkozókkal való együttműködéstől.

A megvalósulás stádiumában az ipari objektumok építése idején jelentős fékező tényező az ukrán és külföldi építészeti szabványok eltérése, ebből adódóan a tervdokumentációk honosítására, átdolgozására jelentős idő és költség megy el, elhúzódik a kivitelezési idő.

A befektetési projektek gyakorlati kidolgozása során nem szentelnek kellő figyelmet arra, hogy az megfeleljen a régió és az állam érdekeinek. Két befektetési projektet is jóváhagytak, melyek ellentmondanak a Kárpátaljai KGÖ működési feltételeinek, és tisztán a befektetők, és nem a megye és az állam érdekeit szolgálják. Ezek: a Portwood Kft. – hulladékmentes fafeldolgozás projektje, melyek értéke mindössze 97 ezer USD; a Csap-Tranzit Kft. – húsipari termékek gyártása korszerű technológia felhasználásával projektje, ennek értéke alig 259 ezer dollár.

A KGÖ-k zöldmezős beruházásainak ösztönzése érdekében a megye gazdasága folyamatos fejlődése tükrében az alábbiakat javasoljuk.

Megeyi szinten

- Az állam jelentős mértékben vegye ki részét a Kárpátalja KGÖ infrastruktúra finanszírozásából, ezért célszerű lenne, hogy a megyei állami közigazgatási hivatal kérje a Miniszteri Kabinetet, hogy a

megye 2005. évi költségvetésében külön fedezetet biztosítsanak a KGÖ infrastruktúrája fejlesztéséhez.

- Élénkíteni kell a munkakapcsolatot a felsőoktatási intézmények, tudományos műhelyek kutatóival az új befektetési projektek és javaslatok, fejlesztési programok kidolgozása, a hazai és külföldi tudósok által kidolgozott elméleti ismeretek gyakorlativá tétele terén.
- Attól a pillanattól kezdve, hogy a megyei állami adminisztráció mellett működő szakértői tanács elfogadta a befektetési projektet, fokozni kell annak konzultatív nyomon kísérését teljesen a végtermék kibocsátásának kezdetéig.
- A KGÖ-ben működő cégek szakember-ellátottsága biztosítása érdekében fokozni kell az együttműködést a megyei önkormányzat oktatási főosztályával, hogy az ungvári, munkácsi, egyéb városok technikumai, szakiskolái képzési programjaikat folyamatosan az igényekhez igazítsák.
- A KGÖ-ben működő cégek műszaki-adminisztratív állománya közgazdasági, nemzetközi külkereskedelem-szabályozási ismereteinek elmélyítése érdekében az Ungvári Állami Egyetemen meg kell szervezni utóképzésüket.
- Ösztönözni kell új gazdasági tevékenység meghonosítását, melyek helyi nyers- és alapanyagok, munkaerő kihasználását helyezik előtérbe, hogy ezen termékek beépülhessenek a KGÖ-ben gyártandó versenyképes cikkekbe.
- Erősíteni kell a kapcsolatot a Kárpátaljai parlamenti képviselőkkel, annak érdekében, hogy támogassák a Kárpátalja KGÖ-t érintő fejlesztési kérdések megoldását.
- Elemző tanulmányok folyamatos elkészítésével és publikálásával tájékoztatni kell a közvéleményt arról, milyen kihatással van a KGÖ a megye szociális, gazdasági fejlődésére.
- A megye állami adminisztráció mellett működő szakértői tanács a beérkező befektetési projekteket alaposabban elemezze, és ne fogadja el azokat, melyek nem szolgálják a megye és az ország érdekét.
- A befektetési projektek alaposabb áttanulmányozása érdekében célszerű lenne a szakértői tanácsba bevonni a megye vezető közgazdász tudósait.

- Meg kell vizsgálni egy, a KGÖ-k létrehozásával és fejlesztésével foglalkozó nemzetközi tudományos-gyakorlati konferencia szervezésének kérdését.
- A térség és az ország érdekeit figyelembe véve a szakértői tanács és a megye tudós közgazdászai dolgozzák ki a befektetési projektek értékelési feltételrendszerét.
- Meg kellene vizsgálni annak célszerűségét, hogy a KGÖ-ben gyártott termék megkülönböztető védjeggyel – „Gyártva a Kárpátalja KGÖ-ban” – legyen ellátva.
- A KGÖ-höz tartozó földterületeket a törvényeknek megfelelően csak bérbe kaphassa meg a befektető, mivel az döntése alapján leállíthatja a termelést, földtulajdonát eladhatja, ami negatív szociális és gazdasági következményekkel járhat.

Állami szinten

A megyei állami adminisztráció a szabályozott rendben javasolja Ukrajna Miniszteri Kabinetjének, az Ukrán Legfelsőbb Tanácsnak beiktatni a következő változtatásokat az ide vonatkozó törvényhez:

- mentesíteni az adózási kötelezettség alól a nyereség azon részét, melyet a KGÖ alanyai innovációk finanszírozására fordítanak;
- változtatásokat eszközölni a Kárpátalja KGÖ térképén, belevéve egyes külön működő termelési egységeket csakúgy, mint a nem mezőgazdasági célú földterületeket, amelyek a megye azon depresszív területein helyezkednek el, melyek kedvezőtlen szociális-gazdasági és ökológiai fejlődési feltételekkel bírnak;
- a kettős adózás kizárása érdekében (a KGÖ területéről való kiszállítás esetén a vámhivatal és az adófelügyelet értékadó többletet vet ki) az adóbehajtás joga csak az adóhatóságot illesse.

Az államnak törekednie kell arra, hogy pozitív befektetési légkört teremtsen a KGÖ fejlődésének elősegítéséhez, ami lehetőséget adhat a régiók szociális-gazdasági helyzetének javítására. Lépéseket szükséges tenni a KGÖ eredményeinek folyamatos megfigyeléséhez, tevékenységük folyamatos kutatására.

Összegzőképpen érdemes kiemelni, hogy Ukrajna különleges gazdasági övezeteinek mint gazdasági-fejlesztési modellnek létezéséhez

és fejlődéséhez érdemes mélyebben kifejteni létrehozásuk és működésük alapvető célját.

A megtett javaslatok a befektetési tevékenység aktivitását, a kül-gazdasági tevékenység bővülését, valamint Kárpátalja és különösen a depresszív régiók szociális-gazdasági fejlődését segítik elő.